

**EVACUATION OF THE LEVEL OF CONFLICTS IN CONFLICT
SITUATIONS BETWEEN ADOLESCENTS**

Mamayusupova Iroda Xamidovna

Researcher of Kokand State Pedagogical Institute.

E-mail:irodamamayusupova7777@gmail.com

ANNOTATION

Let's move on to analyzing cases about the degree of conflict and conflict between adolescents, issues about the appearance of internal conflicts and management methods.

Маълумки, юзага келган низоларни бартараф қилиш, низоли вазиятларни бошқариш мақсадида ўспиринлар ўртасида қандай хулқ-атвор усуллари характерли эканлиги, мазкур усуллардан қайси бири махсулдор эканлиги, сермахсул ҳатти-ҳаракатларга қандай қилиб қўзғатиш мумкинлиги масалаларини кўриб чиқиш ўта долзарб ҳисобланади.

Низоли ҳатти-ҳаракатларнинг типологиясини ишлаб чиққан К.Томас уларнинг икки хил кўринишини фарқлаб кўрсатади: биринчиси – кооперация бўлиб, у низога жалб қилинган ўзга кишиларнинг манфаатларига эътиборни қаратиш билан боғлиқ бўлган ҳолат ҳисобланади; иккинчиси – рақобат бўлиб, бунда киши шахсий манфаатларини ўзгаларнинг манфаатларидан устун қўяди. Мана шу иккита ўлчовга асосан К.Томас, юқорида таъкидлаганимиздек, низоларни регуляция қилишнинг қуйидаги усуллари таклиф қилади:

а) рақобат – ўзгаларнинг манфаатларининг зарарига бўлса-да, ўз манфаатларини кўзлаш;

б) мослашиш – ўз манфаатларини ўзгаларнинг манфаатлари йўлида қурбон қилиш;

д) компромисс – ўзаро бир-бирига бироз бўйин эгиш орқали мослашувчанлик сиёсатини юргизиш;

э) қочиш – низони ҳал этишдан, бартараф этишдан қочиш;

ф) ҳамкорлик - иккала томоннинг ҳам манфаатларини ҳимоя қиладиган оралиқ алтернатив ечимга келиш.

К.Томаснинг фикрича, низодан қочиш билан ҳеч бир томон муваффақиятга эришмайди. Чунки қарама-қарши томонларнинг қарама-қарши манфаатлари барибир қачон бўлсада тўқнаш келишлиги табиий. Томонларнинг бирор ютуққа эришгани билан иккинчи ютуқсиз қолган томон янги низоларни бошлаб юборишлиги табиий. Бундай вазиятда икала томон ҳам ютқизган ҳисобланади. Фақатгина ҳамкорлик вазиятидагина иккала томон ҳам ютуқ билан чиқишади.

Биз юқорида келтирилган методика бўйича тадқиқот ўтказдик ва ўспиринларда низоли вазиятларни регуляция қилиш усулларида қайси бири устун эканлигини ўргандик. Қўлга киритилган натижалар қуйидаги жадвалда ўз аксини топди.

Ўспиринларда асосий фаолият тури – ўқув фаолияти саналади. Таъкидлаш жоизки, ўспиринларнинг ўқув фаолиятида юзага келадиган қийинчиликлар, ижтимоий-психологик тўсиқлар, мулоқот жараёнида рўй берадиган коммуникация мураккабликларини билдирадиган бир қатор тушунчалар мавжуд:

- ҳиссий бузилишлар;
- мулоқотдаги дефектлар;
- муносабатдаги узилишлар;
- фаолият ва мулоқотдаги тартибсизлик;
- ижтимоийлашувдаги тўсиқлар;

- ижтимоий алоқалардаги мураккабликлар.

Булар ичида низоли вазиятларга энг кўп боғлангани бузилиш, мураккаблик ва тўсиқлар атамаси нисбатан кенг тарқалган. Ижтимоий-психологик тўсиқлар коммуникация билан боғлиқ бўлган бузилиш ва мураккабликлар ўртасида ўртача ўринни эгаллайди, чунки низоли вазиятлардаги ўспириннинг ўзини тутишига бўлган қобилияти бевосита низо мазмуни билан боғланади. Низо вақтида ва низодан кейинги самарали мулоқот учун тегишли ҳаётий тўсиқлар, коммуникатив вазиятларда мавжуд бўлган тегишли фаолият ўспирин томонидан анланган ва низо иштирокчиларининг индивидуал-психологик хусусиятларига боғлиқ ҳисобланади. Низоли вазиятларда юзага чиққан ижтимоий-психологик тўсиқлар кўп ҳолларда низоларга боғланмаган лекин зиддиятнинг алоҳида белгиларига эга бўлган мураккабликларни аниқлаб бериши ва ўспиринларнинг таълим олиш жараёнига тўсқинлик қилувчи жиддий ижтимоий-психологик тўсиқларни юзага келтириши мумкин.

Бу низоли вазиятларни таълим жараёнига боғлаб тушунтиришга оид ёндашувларнинг асосий нуқтаи назарини акс эттиради. Мазкур ёндашув тарафдори Н.Пономарёв ижтимоий-психологик тўсиқларни ўзаро таъсир ва ўзаро фаолиятга ажратиб таҳлил этса, В.Мислицкий қаршилик тушунчасини ташқи кўриниш (гўзаллик, эстетика), кўз ва юз ифодаси (мимика)га, тўсиқларни мулоқотнинг узилиши ва новербал сигналларга боғлиқ, деб ҳисоблайди. Аслида тўсиқ, ғов, бузилиш, қийинчиликлар ижтимоий-психологик синоним ҳисобланиб, талабаларнинг ўқув фаолиятига салбий таъсир кўрсатади.

Замонавий психология манбаларида ижтимоий-психологик тўсиқлар турлича таърифланади. Россиялик олим В.Целуйконинг фикрича, ижтимоий-

психологик тўсиқларнинг икки тури – ички ва ташқи турларга ажратилади:

- ички тўсиқлар, шахс автономиясини ҳимоя қилади ва унинг мустақиллиги ҳамда индивидуаллиги – ижтимоий қадриятлар, мезонлар, ҳаракатларни шунингдек, ригидлик, конформлик, сушт иродани ҳам таъминлайди;

- ташқи тўсиқлар, унинг сабаблари шахснинг ташқи чегараларида, яъни бошқа индивид томонидан тушунмасликда ётади. Улар ташқи таъсирлардан – шахсни ижтимоий муҳит босимиға унификация қилиш йўлида шахсни йўналтирадиган қадриятлар ориентацияси тизими – ташқи таъсирлардан ажратиб, ижтимоий умумийликни сақлайди.

Коммуникатив жараёндаги мураккаблик жиҳат-ларини тадқиқ қилган олим Я.Коломинский олий таълим муассасаларида талабаларнинг бўлажак касбий фаолиятга бўлган қобилиятлари етарли даражада ривожланмагани талабаларнинг коммуникация қобилиятларини шакллантиришга, уларнинг психик, ижтимоий-психологик ва касбий ривожланишининг турли суръатларига бўлган турлича мойиллигига эътибор қаратади. Унинг фикрича, мотивацион йўналганлик талабаларнинг айнан коммуникатив жараёнга бўлган мойиллигининг асоси ҳисобланади. Ком-муникация жараёнидаги қийинчиликлар педагог томонидан туғилишига аксарият талабалар ишонади. Ҳар учта педагогдан биттаси буни тан олади, қолган икkitаси мазкур масалада барча айбни фақат ўспиринга қўяди. Хулоса қилиб айтганда ўспиринларда педагог билан дўстона муносабат услубидан мамнун бўлишса-да, бироқ таълимда улар учун самарали ва ўзлари хоҳлагани расмий (ижодий) мулоқот усули ҳисобланади. Шубҳасиз, буларнинг барчаси ўспиринларда, биринчи навбатда, коммуникатив доирада ифодаланадиган мувофиқ ижтимоий

-психологик тўсиқларнинг юзага келишига хизмат қилади.

REFERENCES

1. Alijonovna A. G. THE IMAGE OF THE NARRATOR IN ZWEIG'S NOVEL "STREET IN THE MOONLIGHT" //Conferencea. – 2022. – T. 3. – №. 3. – C. 116-118.
2. Rustamova I., Asomiddinova G. THE ISSUE OF CREATING CHARACTER IN ARTISTIC CREATION //Oriental Journal of Social Sciences. – 2022. – T. 2. – №. 03. – C. 133-139
3. Alijonovna A. G. INTERPRETATION OF THE IMAGE OF WOMEN IN S. ZWEIG'S SHORT STORIES "THE LETTER OF AN UNKNOWN WOMAN" AND "24 HOURS OF A WOMAN'S LIFE" //American Journal of Interdisciplinary Research and Development. – 2022. – T. 3. – C. 39-46